

Özel Yetenekli Tanısı Almaya Aday Olmak: Ebeveynlerin Öğrenci Tanılama Sürecini Aile İçi Psiko-Sosyal Deneyimler Üzerinden Değerlendirmesi

Being a Candidate for Special Talented Identity: Assessment of Parents' to the Student Identification Process Through Domestic Psychosocial Experiences

Pınar Özdemir-Kemahlı*

Şevket B. Kemahlı**

Halil Ekşi***

To cite this article/Atf için:

Özdemir-Kemahlı, P., Kemahlı, Şevket B. ve Ekşi, H. (2018). Özel yetenekli tanısı almaya aday olmak: Ebeveynlerin öğrenci tanılama sürecini aile içi psiko-sosyal deneyimler üzerinden değerlendirmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi- Journal of Qualitative Research in Education*, 6(2), 58-83.
DOI:10.14689/issn.2148 - 2624.1.6c2 s4m

Öz. Bu çalışmada, okulları tarafından *özel yetenekli* tanısı almaya aday gösterilerek BİLSEM öğrenci tanılama sürecine katılan çocukların ebeveynlerinin, bu olguya ilişkin algılarının ve tanılama sürecindeki aile içi psiko-sosyal deneyimlere dair görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan yorumlayıcı fenomenolojiden yararlanılmıştır. Araştırmaya 2016-2017 eğitim-öğretim yılı, BİLSEM öğrenci tanılama sürecinin grup taramaları aşamasında olan on sekiz aile katılmıştır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve verilerin çözümlenmesinde yorumlayıcı fenomenoloji analizi yönteminden yararlanılmıştır. Ebeveynler için çocuğunun tanılama sürecine aday gösterilmesi; akranlarından farklı olması, kendisi ve çocuğu adına başarılı olmanın ifadesi olarak değerlendirildiği gibi sürecin eğitimde yüksek beklenti ve tanı alamama kaygısını da beraberinde getirdiği bulgulanmıştır. Çocuğun özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilmesiyle başlayan sürecin aile ortamında değişikliklere sebep olduğu görülmüştür. Bu bulgular dikkate alınarak çocuğunun öğrenci tanılama sürecinde aday olmasının, uygulama ve literatüre uygun bir şekilde anlamlandırılması konusunda ebeveynlerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca sürecin aile üzerindeki etkilerine dair tüm aile bireylerine yönelik önleyici/koruyucu danışmanlık hizmetlerinin verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenekli, üstün zekâlı, aile, tanılama,

Abstract. This research was conducted for the purpose of examine the perception of the parents of children who participated in the BİLSEM student identification process after nominated to receive a special talented by their schools. It is also aimed to evaluate their views on the family psycho-social experiences during the identification process. In the research, interpretative phenomenological design as one of the qualitative research patterns was utilized. Eighteen families participated in the research during the period of group screenings of 2016-2017 academic year, BİLSEM student identification process. In the study, data were gathered through semi-structured interview form and interpretative phenomenological analysis method was used in data analysis. For the parents, the child's nomination for the identification process was considered to be different from his peers, successful in the name of himself and his child as well as high expectation in education and anxiety about not receiving identity. It can be said that participation in the student identification process has caused changes in many functions related to the family environment. Taking these findings into consideration, it is necessary for parents to be conscious about the fact that the child is a candidate for the student recognition process and that it is understood in accordance with the application and the literature. It is also recommended that protector/preventive counseling services be provided to all family members regarding the effects on the family.

Keywords: Special talented, gifted, family, identification.

* *Correspondence / Sorumlu Yazar:* Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, haticepinarozdemir@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1324-3426>

** Hakkâri Bilim ve Sanat Merkezi Müdür Yardımcısı, baseregitim@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9388-3428>

*** Marmara Üniversitesi, h.eksi70@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7520-4559>

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 17. 09. 2017

Düzeltilme Tarihi: 14. 06. 2018

OnlineFirst: 02. 07. 2018

Giriş

Özel yetenekli çocuklar, araştırmalar boyunca farklı tanımlamalar ve özellikler ile tarif edilmiştir (Baykoç-Dönmez, 2014). Bazı araştırmacılar “gifted” sözcüğünü kullanırken bazıları ise “talented” sözcüğü ile açıklamışlardır (Belanger ve Gagne, 2006; Gagne, 2008). Buna bağlı olarak özel yetenekli çocuklarla ilgili Türkiye’nin politikalarında kabul edilen tanımlar da süreç içerisinde değişiklikler göstermiştir (Sak ve diğerleri, 2015). Türkiye’de 2013 yılına kadar yaygın olarak üstün yetenekli ve üstün zekâlı terimleri birlikte kullanılmıştır. Ancak 15 Ocak 2013 tarihinde Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nca (BTYK) yayınlanan Strateji ve Uygulama Plânı’nda aynı kavrama karşılık gelmek üzere ilk defa “özel yetenek” kavramı tercih edilmiştir (Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi ve Strateji Uygulama Klavuzu, 2013). Bu çalışmada ise araştırmanın yapıldığı süreç boyunca çalışma grubunu tarafından kullanılan “özel yetenek” kavramının tercih edilmesi araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği açısından gerekli görülmüştür. Uzmanlar, üstün yetenek ile ilgili birbirinden farklı tanımlar yapsa da genel olarak 130 üstü IQ skoru üzerinde fikir birliğine varmışlardır (Gagne, 2008; Renzulli, 2011; Wechsler, 2005). Bunun dışındaki tanımlar incelendiğinde ise sanat, edebiyat, spor, liderlik gibi herhangi bir alanda normal üstü yeteneklere (Gagne, 2008; The National Association for Gifted Children [NAGC], 2008); yüksek düzeyde gelişmiş yaratıcılık, problem çözme, üst düzey düşünme becerilerine (Clark, 2015; Kaufman ve Sternberg, 2008); hızlı uyum sağlama ve yoğun konsantrasyon kabiliyetine sahip olmanın üstün yetenek kavramının özellikleri olarak belirlendiği görülmüştür (Belanger ve Gagne, 2006; Renzulli, 2011).

Üstün yetenekli öğrencilerin bahsedilen özellikleri sebebiyle, erken dönemde fark edilmesi ve gelişim özelliklerine uygun bir eğitim alması potansiyellerinin devamı açısından önemlidir. Bu amaçla dünya genelinde çeşitli tanımlama teknikleri tasarlanmış, eğitim merkezleri kurulmuş ve bunları düzenleyen kanunlar çıkarılmıştır. Türkiye’de ise Osmanlı döneminden başlayarak Cumhuriyet tarihine kadar üstün yeteneklilerin eğitimine özgü tasarlanan birçok okul açılmış, dernek kurulmuş, araştırma merkezlerinde tanımlamalar yapılmış, çeşitli testler geliştirilmiş, düzenleyici yasa ve yönetmelikler çıkarılmıştır (İdin ve Kayhan, 2016; Tantay, 2010). Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak günümüz eğitim ilkelerine uygun, okul zamanları dışında zengin aktivitelerle donatılmış eğitim merkezlerinin ilki ise “*Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)*” adı altında 1995’te Ankara’da kurulmuş (Şahin, 2013), daha sonra seksen il olmak üzere, sayısı 106’ya ulaşmıştır. BİLSEM’de verilen eğitim programı; uyum programı, destek eğitim programı, bireysel yetenekleri fark ettirici program, özel yetenekleri geliştirici ve proje üretimi olmak üzere toplam beş aşamada tamamlanmaktadır (MEB, 2016). Bu eğitimin amacı ise örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde iletişim becerilerine sahip, takım ruhunu oluşturan, problemleri çözme ve araştırma yapmasını bilen, bilimsel çalışma yöntemleriyle proje üretebilmenin alt yapısını oluşturarak bireysel yeteneklerinin geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamaktır (MEB, 2016; Tarhan ve Kılıç, 2014). Üstün yeteneklilerin gelişimine önemli katkılar sunmak üzere tasarlanmış bu merkezlere öğrenci seçiminin uygun şekilde yapılması bu merkezlerin etkililiği açısından oldukça hassas bir konudur. Türkiye’de özel yetenekli çocukları belirleme aşamaları üç aşamada tamamlanmaktadır (MEB, 2016):

- Sınıf öğretmenleri tarafından gözlem formları ile aday gösterme.
- Aday gösterilen öğrencilere tablet bilgisayar ile grup tarama uygulamaları.
- Grup tarama uygulama sonuçları açıklandıktan sonra ortalamanın üstünde puan alan öğrencilere yetenek alanlarına (genel zihinsel, resim, müzik) göre bireysel zekâ testleri ile değerlendirilmeler.

BİLSEM öğrenci tanılama sürecine katılmanın, hem öğrenci hem de aile için farklı bir deneyim olduğu söylenebilir. Birçok aile daha önce bilmediği kavramlar ve farklı eğitim kurumları ile karşılaşmıştır (Cooper, 2013). Bu yeni deneyimlerin etkilerinin, üyelerinin birbirlerine biyolojik ve duygusal bağlar ile bağlı, görev ve sorumlulukların paylaşıldığı (Roda, 2013) bir sistem olan aileye yansiyebileceği düşünülmektedir. Aile içi işlevleri kendi kurdukları dengede devam ettiren aileler için; ani bir hastalık, göç, yeni bir çocuğun dünyaya gelmesi ya da çocuklardan birinin evden ayrılışı gibi durumlar aile içerisinde farklı dönemlerde yaşanabilecek stres kaynakları olarak kabul edilmektedir (Fornia ve Frame, 2001). Bu stres kaynaklarından biri de aile içerisinde özel gereksinimli çocuğa sahip olmaktır. Öğrencinin okulları tarafından özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilmesiyle başlayan bu sürecin, sürece dâhil olan aday çocuklar ve onların aile içi psiko-sosyal deneyimleri üzerinde, çeşitli etkileri olabileceği düşünülmektedir (Çalışkan, 2017). Wingers (2011) üstün zekâlı öğrencilerin tanılama sürecinde ebeveynlerin ihtiyaç duyduğu destek kaynaklarını araştırdığı çalışmasında, ailelerin sosyal, duygusal ve davranışsal konularda ciddi problemler yaşadıklarını ve yardıma ihtiyaç duyduklarını ifade ettiklerini ortaya çıkarmıştır. Yine Belur (2014) BİLSEM'e kayıt hakkı kazanan ve kazanamayan öğrencilerin anne/babalarının rehberlik gereksinimlerinin incelediği çalışmasında aile içi etkilere dair bulgular ortaya koymuştur. Bulgular incelendiğinde tanılama sürecine katılan çocukların aile içerisinde daha fazla ilgi ve destek gördüğü, ebeveynin daha aktif olmaya çalıştığı, kardeşler arasında kıskançlığın yaşandığı anlaşılmıştır. Bu gibi etkilerin, ebeveyn ve kardeşlerin sistemdeki rolleri, aile içerisindeki inançlar, aile hedefleri, aile içi kurallar, sınırlar, beklentiler ve iletişim örüntülerini kapsayan aile ortamı üzerinde kendini gösterebileceği düşünülmektedir (Carlson ve Yang, 2008). Türkiye'de öğrenci tanılama sürecine dair yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların çoğunlukla tanılama teknikleri, testlerin geçerliği, tanılama sürecine ilişkin öngörüler gibi eğitim alanında olduğu görülmüştür (Dağlıoğlu ve Suveren, 2013; Karadağ, 2015; Şahin, 2013; Tarhan ve Kılıç, 2014). Aile yaşantısı açısından ele alınan araştırmaların ise daha çok özel yetenekli tanısı almış olan çocuklara yönelik yapıldığı anlaşılmaktadır (Çalışkan, 2017; Çavuşoğlu ve Semerci, 2015; Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010). Bu sebeple çocuğunun tanılama sürecinin henüz sonuçlanmadığı evrede olan ebeveynlerin; çocuklarının özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilmesine ilişkin algıları ve tanılama sürecinin aile içi psiko-sosyal deneyimler bağlamında etkilerine dair değerlendirmeleri dikkate değer görülmüş, yapılan araştırmanın bu boşluğu dolduracağı düşünülmüştür. Böylece, öğrenci tanılama sürecine katılmanın aile üzerindeki etkilerinin olumlu ya da olumsuz tarafları ortaya çıkarılarak rehberlik ihtiyaçlarının belirlenebileceği ve tanılama süreci içerisinde tüm aile bireylerine yönelik önleyici/koruyucu danışmanlık hizmetlerinin verilmesine katkı sunulacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı, okulları tarafından özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilerek, BİLSEM öğrenci tanılama sürecine katılan çocukların ebeveynlerinin, bu olguya ilişkin algılarının ve tanılama sürecini aile içi psiko-sosyal deneyimler üzerinden değerlendirilmesine dair görüşlerinin incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Çocuğunun *özel yetenekli* tanısı almaya aday olması ebeveynler için ne ifade etmektedir?
2. Ebeveynler, tanılama sürecini aile içi psiko-sosyal deneyimler üzerinden nasıl değerlendirmişlerdir?

Yöntem

Yöntem bölümünde araştırmanın deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması, araştırmacının rolü, geçerlilik ve güvenilirlik bilgilerine yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Araştırmada, çalışma grubundan detaylı veri toplanabilmesine izin veren nitel araştırma desenlerinden biri olan yorumlayıcı fenomenolojik araştırma deseni seçilmiştir. Bildiğimiz ama tam anlayamadığımız olguların ve deneyimlerin gerçek doğasını anlama, bu deneyimi yaşayan kişilerin bu deneyimi nasıl algıladığını öğrenme ve bunlara yüklediği anlamları ortaya çıkartma fenomenoloji araştırma desenin amacıdır (Patton, 2014). Bir olgunun insanlar tarafından nasıl deneyimlendiği, onlar için ne ifade ettiği, onları nasıl etkilediği, fenomenolojinin ilgilendiği alanlar arasındadır (Creswell, 2007). Yorumlayıcı fenomenoloji hermönetik temelden beslenen ve psikolojide sıkça kullanılan bir araştırma desendir. Bu deseni kullanan araştırmacının amacı geçmişteki tecrübelerini ve birikimlerini önemli bir kaynak olarak kullanarak, katılımcıların olguya dair deneyimlerine ulaşmak ve onları tanımlamaktır. Çocuğunun özel yetenekli tanısı almaya aday olması ve BİLSEM öğrenci tanılama sürecine katılmasının, çok az ebeveyn tarafından yaşanan özel bir deneyim olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu deneyimlerin gerçek doğasını anlamak ve ebeveynler tarafından nasıl algılandığını öğrenmek amacıyla yorumlayıcı fenomenolojik araştırma deseni seçilmiştir. Bunu yaparken, araştırmacının yorumu olmadan katılımcının hikâyesine ulaşılmayacağı düşünüldüğünden (Willig, 2013), katılımcılardan alınan veriler araştırmacıların geçmiş bilgi ve tecrübesiyle yorumlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada, nitel araştırmalarda kullanılan “amaçlı örnekleme” den yararlanılmıştır. Derinlemesine araştırma yapmayı yarayan bu örnekleme yöntemi, belli bir olguyu derinlemesine incelemeye olanak sağlayan katılımcılara ulaşmayı hedeflemektedir (Patton, 2002). Bu araştırmada çalışma grubu, BİLSEM öğrenci tanılama sürecine katılan ve çocuklarının tanılama basamaklarından grup taramalarının sonuçlarının beklendiği süreçte olan ebeveynlerden oluşmaktadır. Ebeveynlerin eğitim durumları ve cinsiyetlerine göre konuyu ele alış biçimindeki farklılığı ortaya koymak için, maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğine uygun şekilde belirlenmiştir. Maksimum çeşitliliğe dayalı bir örnekleme oluşturmadaki amaç çeşitliliğe göre problemin farklı durumlarını ortaya koymaktır (Creswell, 2013). Araştırmaya katılmaya gönüllü ebeveynlerden 18 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin cinsiyete, eğitim düzeyine ve yaşa göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya Katılan Çalışma Grubunun Özellikleri

Çalışma Grubu	Yaş	Meslek	Eğitim Durumu	Çocuk Sayısı
Sümeyye	43	Ev Hanımı	Ortaokul	4
Zahide	37	Ev Hanımı	Lise	3
Gül	36	Ev Hanımı	İlkokul	2
Emre	35	Öğretmen	Lisans	3
Şengül	34	Doktor	Yüksek Lisans	2
Meliha	38	Ev hanımı	Lise	3
Fahri	33	Öğretmen	Lisans	2
Selim	28	Serbest Meslek	Lise	1
Müjgan	35	Ev hanımı	Ortaokul	3
Dildar	27	Hemşire	Ön Lisans	1
Nejat	32	İşletmeci	Ön Lisans	2

Tablo 1. (Devam)

Uğur	36	Ziraat Mühendisi	Lisans	2
Bülent	43	Uzman Çavuş	Lise	4
Behsat	36	Polis	Lisans	2
Nuran	37	Öğretmen	Lisans	3
Ceren	37	Ev hanımı	Ön Lisans	2
Ruhşen	41	Memur	Lise	3
Zeynep	34	Memur	Lise	2

Tablo incelendiğinde araştırmanın çalışma grubununun 11'i anne, 7'si baba olmak üzere 18 kişiden oluştuğu görülmektedir. Grubun eğitim düzeyinin lisansüstü ile ilkökul arasında değiştiği anlaşılmıştır. Grubun çoğunluğunun 31 ile 40 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmanın yarı-yapılandırılmış görüşme uygulamalarından elde edilen verilerin analiz edilmesinde yorumlayıcı fenomenolojinin veri çözümleme aşamaları dikkate alınmıştır. Smith ve Osborn'un (2004) analiz basamaklarının kullanıldığı yorumlayıcı fenomenolojik analiz basamaklarının ilk adımı, her bir katılımcının görüşme metnini tekrar tekrar okumayı içermektedir. Böylece hem katılımcıların bakış açısı bütünsel olarak görmeye çalışılmış hem de görüşme metinlerine dair notların alınması sağlanmıştır. Veri analizinin ikinci aşamasında, görüşme metnindeki ifadelerin araştırmacı tarafından nasıl anlaşıldığını gösteren notların yardımıyla ifadelerdeki anlam grupları oluşturulmuş, bu grupların tekrarlanma sıklığı göz önüne alınarak temalara dönüştürme işlemi gerçekleştirilmiştir. Özellikle katılımcıların fenomene ilişkin algılarının ne olduğu ve aile içi yaşamlarına nasıl yansıdığı açısından değerlendirilen bu notlar, psiko-sosyal bağlam odağında düşünülerek bir tema haline getirilmiştir. Analizin üçüncü aşamasında her bir temanın birbiriyle arasındaki bağlantılar incelenmiş ve ilişkili temalar bir araya getirilerek gruplandırılmıştır. Bu aşamada yapıya uygun olarak bazı temalar ana temalar haline gelirken, bazıları da dışarıda bırakılmıştır. Dördüncü aşama ise elde edilen ana tema ve alt temalar bir tabloda okuyucuya aktarılmış ve bunlar katılımcılardan alınan ifadelerle desteklenmiştir. İlgili literatür ve araştırmaların yorumları ise tartışma bölümü içine dâhil edilmiştir. Böylece özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilerek, BİLSEM öğrenci tanılama sürecine katılan çocukların ebeveynlerinin bu olguya ilişkin deneyimlerinin güçlü bir şekilde aktarılması sağlanmıştır (Smith ve Osborn, 2004).

Araştırmacıların Rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacının, özellikle veri toplama aşamasında, katılımcıları yönlendirmemesi ve objektif davranması önemlidir. Ancak yorumlayıcı fenomenolojinin veri analizi sürecinde araştırmacının bilgi birikimi ve tecrübesi araştırmayı beslemektedir. Bu çalışmada da araştırmacıların alana ilişkin deneyimleri oldukça fazladır. Birinci araştırmacı psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü mezunu olarak üç yıl boyunca rehberlik ve araştırma merkezlerinde öğrenci tanılama süreçlerinde testör olarak görev yapmış, tanılama süreçlerinde ebeveyn ve öğrencilere ilişkin tecrübeler edinmiştir. Araştırmacıların ikincisi, üstün zekâlılar öğretmenliği bölümü mezunu olarak çeşitli özel kuruluşlarda üstün zekâlı çocuklara öğretmenlik yapmıştır. Ayrıca BİLSEM öğrenci tanılama sürecinde sınav koordinasyon başkanı olarak görev almıştır. Araştırmanın danışmanlığını yürüten araştırmacı ise, nitel araştırmalara dair bilgi birikimi ve alana ilişkin engin tecrübesiyle araştırmanın seyrine ve veri analizine önemli katkılar sağlamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın sonuçları farklı

perspektiflere sahip her üç araştırmacının kişisel bilgi ve deneyimlerine bağlı olarak ortaya çıkarılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada veri toplama araçlarının geliştirilmesinden veri analiz sonuçlarının yazılması aşamasına kadar uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmanın raporlaştırılırken çalışma grubunun cevaplarından alıntılar yapılması ve alıntılar orijinal haliyle verilmesi ile araştırmanın aktarılabilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca görüşme sorularına verilen yanıtlar, iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmış, kodlamalar karşılaştırılarak, kodlayıcılar arası güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bunun yanı sıra verilerin inandırıcılığını sağlamak amacıyla veriler analiz sürecinde meslektaş teyidine sunulmuştur.

Bulgular

Çalışma grubundaki katılımcılardan elde edilen verilerin analizi sonucunda akranlarından farklılık, başarı, eğitimde yüksek beklenti, tanı alamama kaygısı ve aile ortamında değişim ana temaları elde edilmiştir. Ana temalar, alt temalardan meydana gelmekte ve bunlar ise farklı kodları içermektedir. Ancak her tema bir alt temaya ve her alt tema kodlara sahip değildir. Ortaya çıkan ana temalar ve onlara bağlı alt temalar ve kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Nitel Bulgulara Dayalı Ortaya Çıkan Temalar, Alt Temalar ve Kodlar

Ana Temalar	Alt Temalar	Kodlar
Akranlarından Farklılık	Bilişsel Özellikleri	Yaşlıtlarından ilerde, farklı yeteneklere sahip, gelişmiş dil yeteneği, hızlı ve kolay öğrenme.
	Kişilik Özellikleri	Olgun davranışlar, meraklılık, hırslı olma, çalışkanlık.
Başarı	Çocuğun Başarısının Göstergesi	
	Özdeşim Kurarak Başarıyı Sahiplenme	Ebeveynlik rolüne güvenin artması, çocukluk hayallerini gerçekleştirme şansı.
Eğitimde Yüksek Beklenti		Geleceğe dair olumlu beklentiler, kaçılmaması gereken bir eğitim fırsat, ülkesine faydalı olma.
Tanı Alamama Kaygısı	Baş Çıkma Konusunda Çaresizlik	Hayal kırıklığı ve üzüntü, ebeveynin kendini suçlaması.
	Baş Etme Stratejileri Geliştirme	Eğitimi için daha fazla çaba gösterme, çocuğa süreci anlatış biçimine özen gösterme, sürecin objektifliğine dair şüphe duyma.
Aile Ortamında Değişim	İşlevsel	Pozitif duygular, eğitime karşı motivasyonun yükselmesi, ilgi ve desteğin artması, ebeveynde yoğun sorumluluk duygusu, sürece katılan çocukta özgüven.
	İşlevsel Olmayan	Sürece dair merak ve kaygı, davranış kontrolünün katılması, kardeşler arası rekabet.

Çocuklarının Özel Yetenekli Tanısı Almaya Aday Gösterilmesinin Ebeveynler İçin Anlamı

Çocuklarının özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilmesinin ebeveynler için ne anlama geldiğinin incelendiği araştırma sorusuna bağlı olarak sorulan görüşme sorularına verilen cevapların analiz edilmesi bağlı olarak *akranlarından farklılık*, *başarı*, *eğitimde yüksek beklenti* ve *tanı alamama kaygısı* olarak dört ana tema belirlenmiştir. Bu bölümde temalarla ilgili olarak katılımcıların duygu, düşünce ve deneyimlerinin özünü anlamak amacıyla her tema doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Akranlarından Farklılık

Bir çocuğun akranlarından farklı olması, özel eğitimde en çok kullanılan ifadelerden biridir. Özel yetenekli çocukların özellikleri sıralandığında ise yapılan tanımlardan ilki bu çocukların diğerlerinden farklı olmasıdır. Bu kavramın, çocukları henüz özel yetenekli olarak tanılanmamış olmasına rağmen bütün katılımcılar tarafından kullanıldığı görülmüştür. Yapılan analizlerde ebeveynlerin tanılama sürecine aday olan çocuğunu farklı görme eğiliminde olduğu anlaşılmıştır. Ortaya çıkan alt temalar ortak bağlantılar çerçevesinde kümelenmiş ve *akranlarından farklılık* ana teması olarak isimlendirilmiştir. *Akranlarından farklılık* temasında *bilişsel özellikler* ve *kişisel özellikler* olmak üzere iki alt tema ortaya çıkarılmıştır. Henüz tanılama süreci sonuçlanmamış olmasına rağmen, literatürde özel yetenekli çocuklar için sıkça kullanılan akranlarından farklı olma kavramının, ebeveynler tarafından kullanıldığı görülmüştür.

Yani, şöyle söylemek isterim benim iki tane daha çocuğum var ama bu çocuğum çok özel bir çocuk, muhakkak başka bir eğitim alması gerekiyor o diğerlerinden farklı, bunu hep hissettim yani (Müjgan).

Diğer çocuklardan farklı olması mesela herhangi bir konuda, daha iyi olması, benim çocuğum öyleydi zaten ben hep onu gözlemledim, o müziği çok seviyordu. Bende seviyordum zaten. Tencere alırdık, bardak alırdık, fonlarla sesler çıkarmaya çalışırdık (Ruşen).

Bu temaya bağlı olarak ebeveynlerin ifade ettiği farklılıkların, çocukların bilişsel ve kişisel gelişim alanlarında gruplanabildiği görülmüştür. Bu doğrultuda geliştirilen alt temalarda ebeveynlerin düşüncelerine yer verilmiştir.

Bilişsel özellikler. Akranlarından farklı olduğu düşünülen çocukların ne anlamda farklı olduğuna dair sorulan sonda soruların cevapları analiz edildiğinde, bu farkı öğrenme özellikleri ile açıkladıkları anlaşılmıştır. BİLSEM'in öğrenci tanılama sürecine katılan çocuklar somut işlemler döneminindedir. Bu sebeple yaşlılar arasındaki öğrenme hızları, yetişkinler tarafından kolayca fark edilebilmektedir. Ayrıca çocuğunun tanılama sürecine aday olmasının, ebeveynlerin dikkatini bilişsel alana yöneltmesine sebep olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda akranlarından farklılık ana temasının *bilişsel özellikler* alt teması *yaşlılarından ilerde*, *farklı yeteneklere sahip*, *gelişmiş dil yeteneği*, *hızlı ve kolay öğrenme* kodları üzerinden incelenmiştir.

Yaşına göre daha iyidir, yani beni bile şaşırtırdı Cemre. Çarpım tablosunu okuma yarışmasında herkesi geçiyordu. Kendi ablasının dakika içinde iki katı fazlasını okuyordu bazen (Sengül).

Yani bilemiyorum, demek ki ben de idareciyim öğretmenim yani bütün çocuklar yetenekleri vardır ve eşit zekâyâ sahipler ama çocuğumun güzel konuşması mantıklı cümleler kurması, dikkatimi oldukça fazla çekiyordu (Fahri).

Bizim Yusuf, öyledir, çabuk öğrenir. Okuduğu, duyduğu cümleleri aynı şekilde telaffuz ediyor. Hafızası çok kuvvetli (Ceren).

Kişisel özellikler. Akranlarından farklılık temasında ortaya çıkan diğer bir alt tema ise katılımcıların çocuklarını *kişisel özellikler* açısından değerlendirmelerini kapsamaktadır. Bu alt tema sonucunda ifadelerin sıklığı sırasına göre *olgun davranışlar, meraklılık, hırslı olma, çalışkanlık* kodları elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ebeveynlerin çocuklarını kişisel özellikler açısından farklı olarak değerlendirdiği anlaşılmıştır. Ebeveynlerin verdiği cevaplardan birkaçı aşağıda sunulmuştur:

Çok üzülüyordum, büyüğe hep ilgi gösterdim, ne yapayım küçüğüm benim için yirmi yaşında bir genç kız gibiydi, büyümüşte küçülmüştü sanki o (Zahide).

Meraklı olması birde her şeyi öğrenmek istemesi (Bülent).

Ders çalıştırırken, görüyordum, bakıyordum, sürekli dersler konusunda çalışıyor, bir şeyler yapıyor çok istekli (Behsat).

Başarı

Sınıf öğretmenleri tarafından çocukların özel yetenekli olabileceğinin düşünülmesi ve BİLSEM öğrenci tanılama sürecine katılması konusunda ebeveynleri yönlendirilmesine ilişkin ebeveyn algıları, *başarı* olarak tanımlanan tema çerçevesinde şekillenmektedir. Çocukların sunulan eğitimin başarı ölçütü üzerinden değerlendirildiği sistem içerisinde bulunan ebeveynlerin, bu sürece katılmayı da aynı ölçüt üzerinden algıladığı görüşmeler sırasındaki ifadelerinden anlaşılmıştır. Yapılan analizlerde genel olarak ulaşılan değerlendirmenin “çocuğum başarılı olduğu için seçildi, benim de annesi/babası olarak bu başarıya payım var” düşüncesinin olduğu görülmüştür. Bu sebeple başarı teması *çocuğın başarısının göstergesi* ve *özdeşim kurarak başarıyı sahiplenme* olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Çocuğın başarısının göstergesi. Ebeveynlerle yapılan görüşmelerde BİLSEM öğrenci tanılama sürecine aday olmanın çocuğın başarılı olması anlamına geldiği ifade edilmiştir. Verilerin analizi sırasında aile içi yaşantılar veya tanılama sürecine dair sorulara verilen cevapların, çocuğın başarılı kabul edilmesi odağında cevaplandırıldığı anlaşılmıştır. Ebeveynlerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere bütün aile için sürece kabul edilen çocukları başarılı görmektedir. Bu doğrultuda *çocuğın başarısının göstergesi* alt teması elde edilmiştir. İlgili alt temaya ilişkin görüşler aşağıda sunulmuştur:

Ablası da çok sevindi, bende dedi Cemre'nin başarısını yakalayacağım diyor. (Sengül).

Aa ben gururlandım çünkü başarısın istiyordum, başarılı olsun, iyi olsun, bu sınavda başarılılar içindi o yüzden gururlandım (Gül).

Mutlu oldu babası da, heyecanlandı, gurur duydu. Çünkü çocuğu başarılı olarak görülmüş. (Meliha).

Özdeşim kurarak başarıyı sahiplenme. Çocukların özel yetenekli olarak tanılama sürecine katılması üzerinde ebeveynlerin kendilerine dair farklı çıkarımları olduğu anlaşılmıştır. Bu çıkarımlar analiz edildiğinde, ifadelerin *özdeşim kurarak başarıyı sahiplenme* alt teması altında kümelendiği anlaşılmıştır. Bu doğrultuda alınan verilere göre oluşan kodlar ise *ebeveynlik rolüne güveninin artması ve çocukluk hayallerini gerçekleştirme şansıdır*. Katılımcılardan dördü bu sürecin kendisinin geçmişte gerçekleştirme fırsatı bulamadığı hedeflerinin, çocuğu tarafından gerçekleştirileceği anlamına geldiğini ifade etmiştir. Katılımcıların ilgili görüşleri aşağıda sunulmuştur:

Hepsi benim eğitimine yardımcı olduğumu bildikleri için hepsi bana şey dedi, demek ki üzerinde duruyorsun (Meliha).

Gururlandım hocam, ben de onun annesiyim sonuçta, ben yetiştirdim onu (Ceren)

Çocuğumla gururlandım ve duygulandım. İçimden bir sevinç geldi, Ben de mesela tenis çok oynardım birinciliklerim vardı ama liseden sonra bıraktım, içinde kaldı ama kızımın içinde kalsın istemiyorum, gidecek yere kadar gitsin. Benim iyi yerlere gelme şansım olmadı, fakat çocuğum seçilmiş... (Uğur).

Eğitimde Yüksek Beklenti

Ebeveynler ile yapılan görüşmelerin analizi sonucunda *eğitimde yüksek beklenti* teması elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerde, çocuklarının özel yetenekli olarak tanı almaya aday gösterilen çocuklarının tanılama sürecinde aday olmalarının, ebeveynler için özel yeteneklilere BİLSEM’de verilen eğitimi almaya hak kazanmaları anlamına geldiği anlaşılmıştır. Katılımcılar, çocuklarının özel yetenekli olarak tanılandıktan sonra BİLSEM’de alacağı eğitimi çok önemli görmekte ve bu eğitimle ilgili aşırı beklenti içinde olmaktadır. Bu sebeple ebeveynlerin ifadelerinden özel yetenekli tanısı almaya aday olmanın onlar için oldukça nitelikli bir eğitim almaya aday olmakla aynı anlama geldiği anlaşılmıştır. Ebeveynler nitelikli bir eğitim alma beklentisine dair düşüncelerini *geleceğe dair olumlu beklentiler, kaçılmaması gereken bir eğitim fırsatı ve ülkesine faydalı olma* kavramlarıyla ifade etmeye çalışmışlardır:

....sonuçta çok güzel bir eğitim fırsatını, onun desteğini kaçırmış olur. (Sengül).

Bebekliğinden beri çocuğumla sürekli müzik dinlerdik, tencere alırdık, bardak alırdık, fonlarla sesler çıkarmaya çalışırdık hamileyken bile dans ederdik ama şimdi önemli olan, bu yolda ona destek olunması, yol gösterilmesi, iyi bir eğitim alacak olması (Ruşen).

Çocuğumun ilerde daha iyi bir yerde daha iyi bir ortamda bulunmasını hayal ettim, okulda güzel bir eğitim alması (Ceren).

Yani ben çocuğumun üstün yetenekli olup olmadığını bilmiyorum ama bununla ilgili sınavı kazandığında daha iyi bir eğitim alacağı aklıma geldi. Burada gördüğü eğitimle kesinlikle ufku açılacak (Emre).

Mutlu oldum heyecanlandım, kim istemez ki çocuğu iyi yerlere gelsin, çocuğunun parlak geleceği olsun (Bülent).

Şöyle bir şey vardı benim bir tane de bundan büyük oğlum var, oğlum çok çalışkan başarılı da onun da böyle bir sınava katılmasına çok isterdim. Ben sadece pişmanlığımı dile getirdim, oğluma söyledim ben böyle bir sınav olduğunu bilmiyordum yoksa senide o sınava sokardım dedim (Müjgan).

Çok mutlu oldum gurur duydum ya inşallah vatana millete bize faydalı biri olur (Selim).

Tanı Alamama Kaygısı

Katılımcılardan elde edilen veriler ışığında oluşan ana temalardan bir diğeri *tanı alamama kaygısıdır*. Çocuklarının özel yetenekli olarak tanı alma sürecine aday gösterilmesinin beraberinde BİLSEM tanılama sürecinin sonucuna yönelik kaygıyı da gündeme getirdiği görülmüştür. Bu sebeple tanılama sürecinin bir parçası olan tanılama sonucuna dair ebeveynler, hem çocukları hem de kendileri açısından değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Özel yetenekli tanısı almaya aday olan çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları kaygıya ilişkin yapılan değerlendirmelerdeki farklılıklar dikkate değer görülmüş ve ebeveynlerin tanı alamama kaygısı ana teması, *baş çıkma konusunda çaresizlik ve baş etme stratejileri geliştirme* olarak iki alt tema içerisinde kümelendiği anlaşılmıştır.

Baş çıkma konusunda çaresizlik. Özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilen öğrenciler için sürecin sonunda ebeveynlerin karşılaştığı sonuçlardan biri de çocuğunun özel yetenekli olarak tanılanmaması olacaktır. Bu sonuç katılımcıların tamamı için kaygı verici olarak değerlendirilmektedir. Özel yetenekli bireyleri tanılama sürecinde, çocuklarının tanı alamama ihtimaline karşı, çocuğun ve kendisinin

algısına ilişkin ebeveynlerin değerlendirmeleri incelendiğinde, çocukların ve kendilerinin hayal kırıklığı yaşayabileceklerini ve üzüleceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca ebeveynlerin altısı ise tanı alamamasının kendi yetersizliği anlamına geldiğini ifade etmiştir. Katılımcıların ifadeleri, *başta çıkma konusunda çaresizlik* ana teması altında *hayal kırıklığı ve üzüntü, ebeveynin kendini suçlaması* kodları etrafında analiz edilmiştir.

Hayal kırıklığı yaşar, çok üzülür çünkü onun tek arzusu tek isteği bu, o çok hevesli, buna çok istekli, kendimi ispatlayacağım diyordu (Ruhşen).

Nasıl desem üzülürüm, üzülme noktam şu olur, sonuçta çok güzel bir eğitim fırsatını, onun desteğini kaçırmış olur, hedefine ulaşır, tabii ki ama belki BİLSEM olursa daha kolay ulaşır (Sengül).

Demek ki ben çocuğumu o seviyeye getirmemişim, daha öz verili davranmalıyım diye düşünürüm (Behsat).

Baş etme stratejileri geliştirme. Özel yetenekli bireyleri tanılama sürecinde, çocuklarının tanı alamama ihtimaline karşı, çocuğun ve kendisinin algısına ilişkin ebeveynlerin değerlendirmeleri incelendiğinde, *baş etme stratejileri geliştirme* alt temasında ebeveynlerin hem çocukları hem de kendileri için savunma mekanizmaları ve önleyici tedbirler aldığı görülmüştür. Baş etme stratejileri geliştirme alt temasında çocuğunun yaşayacağı kaygı ihtimaline karşı ebeveynlerin tanılama sürecini çocuğa ifade etme biçimindeki hassasiyetleri anlaşılmıştır. Katılımcıların sekizi olası olumsuz sonucu çocuğa ifade etmeye özen göstermeleri gerektiğini böylece çocukların olumsuz etkilenmeyeceğini düşünmektedir. Katılımcıların birçoğu tarafından söylenen bu ifadeler analizlerde *çocuğa süreci anlatış biçimine özen gösterme* kodunu oluşturmuştur. Katılımcıların ilgili görüşleri aşağıda sunulmuştur:

Eğer kazanırsan çok güzel eğitimler alacaksın, öğretmenlerin sana destek olacak gibi şeyler dedim ona yoksa gözünde büyüyecek, belki geçemeyecek üzülecek, çalışmayı bırakacak (Emre).

Biraz anlattım o da heyecanlandı ama tam olarak anlamadı ne olduğunu, çok sorgulamasına izin vermedim, davranışları değişmesin hocam kendini farklı hissetmesi iyi olur mu bilmiyorum anlayacağın (Uğur).

Biraz benim anlatma şeklime bağlı aslında, güzel anlatmalıyım (Sengül).

Bunu oğluma çok iyi anlatmalıyım yoksa çok üzülür, tabii ona iyi anlatmalıyım (Dildar).

Baş etme stratejileri geliştirme alt temasında karşımıza çıkan diğer ifadeler ise ebeveynlerin kendi hissedeceği üzüntü ve kaygıyı önlemeye yönelik baş etme stratejileridir. Katılımcıların farklı bakış açıları sunarak, olası sonuçlarla ilgili kaygı yaşamayacağına dair görüşleri *edite için daha fazla çaba gösterme ve sürecin objektifliğine dair şüphe duyma* kodları ile kavramsallaştırılmıştır. Bu alt temayı oluşturan alıntılardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

Bu daha başlangıç, dünyanın sonu falan diye düşünmem belki çocukta etki edebilir, ama bende etki yaratmaz, daha çok şey var, halk eğitime götürürüm, özel hoca tutarım. Asla vazgeçmem, başka yollar denerim (Meliha).

Çocuğumu, yeteneksiz olduğu anlamına gelmez, bu yeteneksiz demek değildir. Mesela, herkese ben doktor olacağım diyor. Eğer genel cerrah, olacaksa illa BİLSEM basamaklarından geçmek zorunda değil, çalışırsa, muhakkak olur, yeter ki istesin. (Uğur).

Geçmezse biz yanılıyor muyuz acaba çocuk orda öyle doğru şekilde ölçüldü mü? Soruları, yeterliliği ne kadar gibi sorular kafamızdan geçer olumsuz olduğu takdirde, acaba güvenebilir miyim? Yani sınava güvenebilir miyim bilmiyorum (Zeynep).

Açıkçası burada da torpil olduğunu düşünüyorum, yani ne kadar güvenebilirim ki bu sınavların sonuçlarına. (Ruhşen).

Tanılama Sürecinin Aile İçi Psikososyal Deneyimler Üzerinden Değerlendirilmesi

Özel yetenekli tanısı almaya aday olmak okulun yönlendirmesi ile başlayıp, BİLSEM’de çeşitli testlerden geçen bir süreci kapsamaktadır. Birkaç ayı kapsayan ve çeşitli sınavlardan oluşan bu dönem, aile üyelerinin yeni bilgiler ve tecrübeler edinmesine sebep olmuştur. Aile içerisinde yaşanan birçok yeni deneyimin aile dengesi üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, bu dönemin çocuklar ve aileler açısından nasıl değerlendirildiği oldukça önemlidir. Tanılama sürecine katılmanın ortaya çıkardığı aile içi psiko-sosyal deneyimlere dair ebeveyn görüşlerinin incelendiği araştırma sorusuna bağlı olarak verilen cevaplar analiz edildiğinde *aile ortamında değişim* ana teması belirlenmiştir.

Aile Ortamında Değişim

Üyeler arasındaki ilişki biçiminin sergilendiği, duyguların ifade edildiği, kuralların işletildiği, döngüsel bir etkileşim içerisinde varlığını devam ettiren aile ortamı, üyelerden birinin yaşadığı yeni bir deneyimle değişim geçirebilmektedir. Yapılan görüşmeler sonucunda bir aile üyesinin özel yetenekli tanılama sürecine katılması ve özel yetenekli olarak tanılanma olasılığının aile ortamında çeşitli değişikliklere sebep olduğu anlaşılmıştır. Analizlerde ebeveynlerin ifade ettiği değişimlerin niteliğindeki çeşitlilik dikkate değer görülmüş ve *aile ortamında değişim* ana teması, onların ifadelerindeki vurgular dikkate alınarak *işlevsel ve işlevsel olmayan* üzere iki alt tema altında değerlendirilmiştir. Temalarla ilgili olarak katılımcıların duygu, düşünce ve deneyimlerinin özünü anlamak amacıyla her tema doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

İşlevsel. Özel yetenekli tanılama sürecinin aile içi psiko-sosyal deneyimlere yansımalarına dair ebeveyn görüşleri incelendiğinde aile üyelerinin duygu, düşünce ve davranışlarında yarattığı değişimin bir kısmının işlevsel yönde olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılar; kendileri, aday olan çocukları ve diğer çocuklarının, tanılama sürecine dair *pozitif duygular* edindiğini belirtmişlerdir. Bu duygulara dair ifadeleri aşağıda sunulmuştur:

Hocam ben, hatta öğretmene söyledim, sanki kendim sınava girecekmişim gibi heyecanlı olduğumu söyledim. Hocam çok gurur duydum. (Fahri).

Ayy hocam ne demek yaa, uçurdu uçurdu ne demek. Hayatım değişir benim kızım kazansa. Ben çocuğumun ilerde daha iyi bir yerde daha iyi bir ortamda bulunmasını hayal ettim. (Ceren).

Kızım biraz içine kapanıktır, o da biz anlattıkça artık kendiyile gurur duymaya başladı, o kadar heyecanlıydı ki görseydiniz, onun da kendine güveni arttı (Nuran).

Üç çocuğum daha var, onlar da çok mutlu oldular hırs yaptılar. (Bülent).

Ablasında da çok değişiklik var, sürekli beraber çalışıyorlar, anlamadıkları konuları beraber yapıyorlar daha da çok beni mutlu etti. Yani beraber bir şeyler yapmaya başladılar. (Sengül).

Özel yetenekli olarak tanılanma sürecine katılmış olmayı başarı olarak değerlendiren ebeveynler için, çocuklarının eğitimine daha fazla destek olma ve çocuklarının eğitimiyle yakından ilgilenme ihtiyacı doğduğu görülmüştür. Aileler için bu süreç motive edici olmuştur. Ayrıca sürece katılan çocuklar ve diğer kardeşlerin de yaşadıkları bu deneyimi bir motivasyon kaynağı olarak algıladığı, ebeveyn görüşlerinden anlaşılmıştır. Tanılama sürecine katılan çocuğun kişisel kaynaklarını daha fazla hissedebildiği ve kendine güveninin arttığı katılımcıların ifadelerinden anlaşılmıştır. Aşağıda sunulan ifadeler *eğitime karşı motivasyonun artması, ilgi ve desteğin artması, ebeveynde yoğun sorumluluk duygusu, sürece katılan çocukta özgüven* kodları etrafından değerlendirilmiştir.

Ama şunu düşündürdü bu olay bize, kendimizi geliştirmeye yönelik daha çok bir şeyler yapmalıyız, bir şeyler olmalı diye araştırmaya başladık. Hepimiz destek olmalıyız eğer çocuk, bu yolda ilerlerse onu destekleyecek nitelikte olmamız gerektiğini eşimde bende düşündükçe daha çok araştırmaya başladık (Zeynep).

Yani daha çok özen gösterdim, sık sık öğretmeniyle görüştim, günlük gelişimini daha fazla takip ettim, giyimine yemesine her şeyine dikkat ettim. Daha çok çalışıyor, eskiden gider yarım saat hikâye okurdu anlatırdı bana, şimdi ise bir saat okuyor, diyor bunlar benim için çok basit baba diyor, diyor ki baba daha zor test getir... (Nejat).

Yani artık şey diyor, anne ben büyüyeceğim kahraman olacağım de mi. Daha şuan kahraman falan olduğunu sanıyor (Dildar).

Çocukta bir özgüven patlaması oldu, ... ben, zaten zeki öğrenciyim, kendini böyle şey yapma havası var (Sümeyye).

İlk defa ders programı yaptık bütün aile kendimize. Kitap okuma saati koyduk. Bende eşimde mecburen kitap okumaya başladık. Yani, şöyle söyleyeyim, sorumluluk duydum daha fazla, zaten biz çok ilgilen bir aileydik (Selim).

Kardeşi de ders çalışmaya başladı, hatta daha çok çalışmaya başladı (Behsat).

Üç çocuğum daha var, çok mutlu oldular, hırs yaptılar, ders çalışıyorlar, daha çok çalışacağım baba diyorlar. Ben çalışkan değilim, onur belgesi almaya çalışacağım (Bülent).

İşlevsel olmayan. Öğrenci tanılama sürecinin yarattığı aile içi psiko-sosyal deneyimlere dair ebeveynlerin düşünceleri incelendiğinde aile üyelerinin sürece dair merak ve kaygı yaşadığını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcı ebeveynlerden bazıları BİLSEM tanılama süreci ile birlikte davranışlarında değişiklikler yapmaya başladıklarını ve aile içerisindeki bazı rutinleri değiştirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadesinden aile içerisindeki davranış kontrolü işlevinin daha fazla katılaştığı anlaşılmıştır. Görüşmeye katılan ve birden fazla çocuğu olan ebeveynlerden alınan cevaplar analiz edildiğinde öğrenci tanılama sürecinin diğer kardeşler üzerinde kendine özgü etkileri olduğu anlaşılmıştır. Görüşme analizlerinden; kardeşlerde, sürece katılan çocuğa yönelik kıskançlık ve rekabet duygularının oluştuğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda aile ortamına değişim ana temasının altında *işlevsel olmayan* alt teması belirlenmiş *sürece dair merak ve kaygı, davranış kontrolünün katılması ve kardeşler arası rekabet* kodları ortaya çıkarılmıştır. Katılımcıların davranışlarına dair dikkat çeken görüşleri aşağıda verilmiştir:

Sınav nasıl olacak, sonra ne olacak, ona nasıl söylerim, dediğim gibi, aslında biraz tedirgin oldum, sonuçta diğer derslerindeki sınavlar gibi değil ki, bilmiyoruz (Dildar).

Bayağı sordu, özel yetenekli, ne demek bu sınav neyin sınavı diye çok soru soruyor, sınavı kazandıktan sonra nasıl bir hayatım olacak diye sorular soruyor (Meliha).

Nasıl olacağını bilmediğinden, çocuk bayağı bayağı stresli (Behsat).

Keşke evimiz daha büyük olsaydı, belki daha da iyi olabilirdi böyle, bunları düşündüm nasıl olabilir, nasıl yeni bir eve geçebiliriz. (Fahri).

Biraz daha sıkı takip ediyoruz artık öyle eskisi gibi canı istediğinde ders çalışmayacak (Gül).

Bir tane kızım daha var, hiç ders çalışmazdı ama şimdi kıskanıyor kardeşini baktım daha fazla çalışmaya başladı, kendi aralarında konuşuyorlar, onlar kendini Berra ile kıyaslamaya başladılar (Nuran).

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma okulları tarafından *özel yetenekli* tanısı almaya aday gösterilerek, BİLSEM öğrenci tanılama sürecine katılan çocukların ebeveynlerinin bu olguya ilişkin algılarının ve tanılama sürecinin aile içi psiko-sosyal deneyimlenmesine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma bulguları *akranlarından farklılık, başarı, eğitimde yüksek beklenti, tanı alamama kaygısı ve aile ortamında değişim* olmak üzere beş ana tema çerçevesinde ortaya çıkmıştır.

Akranlarından farklılık, özel yetenekli çocukların literatüründe sıkça kullanılan, onların bazı özelliklerinin dağılımı, yoğunluğu, zamanlaması ve kompozisyonu açısından farklılık gösteren kişiler olarak değerlendirilmesi anlamına gelen bir kavramdır (Özbay, 2013). Özel yetenekli çocuklar ve onların ailelerine verilen danışmanlık hizmetlerinde bu kavramın ebeveynler tarafından çocuklarını tarif etmek amacıyla kullanıldığı görülmüştür. Bu çalışmada ise çalışmaya katılan ebeveynlerin, henüz özel yetenekli olarak tanılanmamasına rağmen, çocuklarını akranlarından farklı görme eğiliminde oldukları anlaşılmıştır. Ebeveynlerin tanılama sürecine aday olmayı, başlı başına bir farklılık sebebi olarak kabul ettikleri gibi birçok ebeveyn ise tanılama sürecinden önce de çocuğundaki bireysel farkları hissettiğini ifade etmiştir. Çocuklarını en iyi tanıyan ve onlar ile en fazla zaman geçiren kişiler, onların anne ve babalarıdır. Ancak yapılan araştırmalar ailelerin çocuklarını değerlendirirken yanlı davrandığını ve objektifliği düşük çıkarımlar yaptığını göstermiştir (Tarhan ve Kılıç, 2014). Ebeveynlerin ifade ettikleri farklılığa dair anlayışları analiz edildiğinde *bilişsel özellikler* ve *kişisel özellikler* olmak üzere iki alt tema ortaya çıkmıştır.

Biliş, bireylerin dünyayı algılamayı ve öğrenmeyi kapsayan bütün zihinsel süreçleri içerisine almaktadır. Düşünme, problem çözme, ifade etme, hatırlama, analiz, sentez gibi zihinsel faaliyetler bilişsel gelişim alanının niteliklerindedir (Kaufman ve Sternberg, 2008). Araştırma bulguları incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarında gördüğü farklılıkların bilişsel özellikler içerdiği anlaşılmış ve *bilişsel özellikler* alt teması oluşturulmuştur. Elde edilen verilere göre ebeveynlerin kullandığı, *yaşatılardan ilerde, farklı yeteneklere sahip, gelişmiş dil yeteneği, hızlı ve kolay öğrenme* gibi tanımların, özel yetenekli çocuklar için literatürde kullanılan ifadelerle benzer olduğu görülmüştür (Clark, 2015; Davaslıgil, 2004; MEB, 2013; Öpengin ve Sak, 2012). Bu durum, ebeveynlerin özel yetenekli veya üstün zekâlı olma kavramlarını tanılama sürecine katılmadan önce televizyon, sosyal medya ve eğitimcilerden öğrendiğini gösterebilir veya çocukların gerçekten bu özellikleri taşıyor olması anlamına gelebilir. Henüz tanılama süreci tamamlanmadığı için bu özelliklerin çocuklarında ne düzeyde olduğu ebeveynler tarafından ön görülemezdir. Çocukların sınıf öğretmenleri tarafından aday gösterildiği düşünüldüğünde, yapılan araştırmaların bu konuda öğretmenlerin yetersiz kaldığını belirtmesi dikkate değer bir bilgidir. Üstün ve özel yetenekli çocukları fark etmede ve tanılamada öğretmenlerin doğru aday gösterme düzeylerinin düşük olduğunu tespit edilmiştir (Neumeister, Adams, Pierce, Cassady ve Dixon, 2007; Powell ve Siegle, 2000). Tanılama sürecinde ailelerinin ve öğretmenlerinin etkililiğinin karşılaştırıldığı çalışmalar incelendiğinde de, ailelerin çocuğun özel yetenekli olmasına ilişkin tahminlerinin daha isabetli olduğu görülmüştür (Louis ve Lewis, 1992; Parkinson, 1990). Bu sebeple tanılama sürecine aday gösterilen çocuklar için ebeveyn değerlendirmelerinin daha dikkate değer olduğu düşünülmektedir.

Ebeveynlerin özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilen çocukları için ifade ettikleri farklılığın diğer boyutu ise *kişilik özellikleri* çerçevesinde değerlendirilmiştir. Katılımcıların kullandığı *olgun davranışlar, meraklılık, hırslı olma, çalışkanlık* gibi tanımların çocukların kişilik özelliklerine dair ifadeler olduğu anlaşılmaktadır. Dünya’da üstün zekâyâ ilişkin sosyal temsillerin incelendiği benzer bir araştırmada ise katılımcıların en sık ve öncelikli kullandıkları sosyal temsillerinin bu araştırma

sonuçlarına benzer olarak zeki, başarılı, çalışkan ve yetenekli, olgun, azimli, meraklı gibi kelimeleri içerdiği görülmüştür (Chan, 2002; Kaya, Oğurlu, Taşdemir ve Toprak, 2015; Özsoy, 2014). Ebeveynlerin özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilen çocukları için kullandığı ifadelerin, üstün zekâlı çocukları tanımlamak için kullanılan kavramlara benzer şekilde olumlu olduğu anlaşılmıştır (İlgün ve Altıntaş, 2015; Silverman, 2000; Tavani, Zenasni ve Pereira-Fradin, 2009). Araştırma bulguları incelendiğinde ebeveynler, tanılama sürecine katılan çocukları için özel yetenekli tanımını açık bir şekilde kullanamamış olsa da çocuğunun tanılama sürecine aday olmasının onlar için özel yeteneklilere özgü birçok niteliği taşıması anlamına geldiğini anlaşılmıştır.

Başarı, ebeveynler için çocuğun eğitim hayatının odak noktasını oluşturmaktadır (Gordon, 1993). Eğitim dönemi içerisindeki sınavlar, öğrenci karneleri, okul seçimleri ve meslek yaşamının, başarı ölçütlerinin olduğu sınavlara göre belirlendiğini düşündüğümüzde, BİLSEM tanılama sürecinin de bu sistemin bir parçası haline dönüştüğü görülmüştür (Sak ve diğerleri, 2015). Ebeveyn görüşlerinin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular incelendiğinde, tanılama sürecine aday olmanın başarılı olmaya eş değer görüldüğü anlaşılmıştır. Ebeveynlerin bu doğrultudaki ifadeleri dikkate alınarak *başarı* ana temasının ortaya çıktığı görülmüştür. Novotna ve Sejvalova (2002), özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin de en sık karşı karşıya kaldıkları zorluklarından birinin, çocuğunun başarısızlık yaşaması korkusu olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin özel yetenekli tanısını alıp almadığının henüz belli olmadığı düşünüldüğünde, özel yetenekli öğrencilerin ebeveynleri gibi (Hodge ve Kemp, 2006) çocuğu özel yetenekli olmaya aday gösterilen ebeveynlerin de çocuklarına okul başarısı için yoğun şekilde baskı yaptıkları görülmektedir (Kapıkıran, 2016). Bu sürece katılmanın ebeveynler için çocuklarının başarılı olarak kabul edilmesi anlamına geldiği *çocuğun başarı göstergesi* alt teması ile anlam bulmuştur. Oysaki yapılan araştırmalarda genel kanının aksine, özel yetenekli çocukların eğitim hayatlarında daima başarılı olamadığı görülmüştür (Clemons, 2008). Özellikle okul yaşamlarında başarısızlık özel yetenekli çocukların sıkça karşılaştığı bir durum olabilmektedir. Araştırmada birçok ebeveynin kendilerini çocuklarıyla özdeşleştirdiği ve bu başarıdan kendilerine pay çıkardığı da anlaşılmıştır. Bu çıkarımın sonucunda ebeveynlerin çocuklarının tanılama sürecine aday olmasına ilişkin başarı temasına yükledikleri anlamlar incelendiğinde *özdeşim kurarak başarıyı sahiplenme* alt teması ortaya çıkmıştır. Özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin kendilerini başarılı olarak değerlendirmesinin (Çalışkan, 2017) çocuğu tanılama sürecine aday ailelerde de görülmesi anlaşılır olarak kabul edilmektedir. Ebeveynlerin tanılama sürecine yükledikleri anlamlar incelendiğinde, ebeveynin başarıyı sahiplenme alt temasının oluşturulması *ebeveynlik rolüne güvenin artması ve çocukluk hayallerini gerçekleştirme şansı* kodlarına ilişkin ifadelerin sıklığından kaynaklanmıştır. Görüşmeler sonucundan tanılama sürecine resim, müzik gibi yetenek alanlarından katılan çocukların ebeveynlerinin benzer yeteneklerinin ve ilgilerinin olduğu anlaşılmış, bu sebeple çocuklarının alacakları eğitiminin kendilerinin ulaşamadığı hayallerini gerçekleştirilmesi anlamına geldiğini ifade ettikleri görülmüştür.

Araştırma bulguları incelendiğinde özel yetenekli olarak tanı almaya aday gösterilmenin, ebeveynlerin zihninde daha nitelikli özel bir eğitim anlamına geldiği anlaşılmıştır. Bu düşünceye ilişkin sıklıkla *geleceğe dair olumlu beklentiler, kaçılmaması gereken bir eğitim fırsatı ve ülkesine faydalı olma* ifadeleri kullanılmış ve bu ifadeler eğitimde yüksek beklenti teması altında birleştirilmiştir. Ebeveynlerin dikkate değer algılarının, genel olarak BİLSEM'deki eğitim olanakları ve bunun çocuğun geleceğine olumlu yansımaya ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Ebeveynler, okula ek olarak alınan eğitim ile çocuklarının yeteneklerinin geliştirileceğini, onlara gerekli rehberlik hizmetlerinin sunulacağını ve alanında uzman öğretmenler tarafından projelerle destekleneceğini düşünmektedirler. Ayrıca onlara göre BİLSEM'lerdeki eğitim olanakları çocukları için daha başarılı bir eğitim öğretim hayatı geçirmelerini sağlayabilir. Araştırmaya dâhil olan ebeveynlerin, BİLSEM ile ilgili görüşleri

incelenirken bu süreçle ilgili benzer temasları ve deneyimleri olmuş ebeveynler ile ilgili olan literatürden faydalanılması gerektiği düşünülmüştür. Karakuş (2014) ve Koç (2016) araştırmalarında ebeveynlerin, Dünya Bankası ya da Avrupa Birliği Eğitim Fonuna proje ile başvurulması, çeşitli fonlardan destek alınması, çocuklara yönelik sosyal aktivite ve kültürel gezilerin çoğaltılması gibi eğitim olanaklarının BİLSEM’lerde daha fazla olmasına dair yüksek beklentilerinin olduğunu belirtmişlerdir. BİLSEM eğitime dâhil olmayı bir fırsat olarak değerlendiren katılımcıların da buna benzer beklentilerinin olduğunu anlaşılmaktadır. Oysaki yapılan araştırmalarda bu eğitimle ilgili deneyimi olan ebeveynlerin ve alana dair uzmanların özel yetenekli çocukların eğitimine dair birçok olumsuz eleştirileri olduğu görülmüştür. Alanın uzmanlarına göre özel yeteneklilerin eğitiminde; teori ve uygulama arasındaki uyumsuzluklar, ulusal tanılamalarda ve program türlerindeki yetersizlikler, uygulayıcıların alana dair taşıdığı eksiklikler gibi problemler özel yeteneklilere verilen eğitimin niteliğini düşürmektedir (Sak ve diğerleri, 2015). Ebeveynlerin görüşlerinin alındığı araştırmalarda, özel yetenekli bireylere verilen eğitimin fiziksel ortamının uygun olmaması, çalışma saatlerinin azlığı, becerilerini kullanabilmeleri için gerekli donanım ve eğitim materyallerinin eksikliği bakımından BİLSEM’in olumsuz olarak değerlendirildiği görülmüştür (Koç, 2016). Bu araştırma sonuçlarının, ortaya çıkan eğitimde yüksek beklenti teması ile karşılaştırılması sonucunda ilgili temanın ebeveynler adına daha çok iyimser bir beklenti olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma bulgularına göre çocuğunun özel yetenekli olarak tanı almaya aday gösterilmesi ebeveynler için kaygıyı da beraberinde getirmiştir. Yurt içinde ve yurt dışında yapılan birçok araştırmada özel yetenekli olmanın olumlu bir imaj çağrıştırdığı düşünüldüğünde (Busse, Dahme, Wagner ve Wiczerkowski, 1986; Chan, 2002; Özsoy, 2014) bu imaja bürünmemenin ebeveynler için kaygı verici olarak algılanmasının doğal bir sonuç olacağı düşünülmektedir. Ebeveynlerin bu doğrultudaki görüşleri analiz edildiğinde *tanı alamama kaygısı* ana teması ve buna bağlı olarak *baş çıkma konusunda çaresizlik ve baş etme stratejileri geliştirme* alt temaları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların kendi algılarına ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde baş çıkma konusunda çaresizlik alt teması içerisinde büyük çoğunluğunun bu duruma olumsuz anlam yükleyerek *hayal kırıklığı ve üzüntü ile ebeveynin kendini suçlaması* ifadeleri ile tanımlanan görüşlerinin olduğu anlaşılmıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür. Makel (2009) tarafından, çocukları üstün zekâlı olarak tanılanan ve çocukları üstün zekâlı tanılanmayan ebeveynlerin tutumlarının incelendiği araştırmada, üstün zekâlılar programına çocuğu kabul edilmeyen ebeveynlerin genel akademik alandaki tutumlarında olumsuz anlamda bir değişim olduğu saptanmıştır. Yine Belur’un (2014) araştırmasında aile içinde beğeni, takdir ve ilgi göstermedeki artış bakımından kayıt hakkı kazanan öğrencilerin ebeveynlerinin; çocukları için daha aktif olmak ve moral bozukluğu yaşamak bakımından da kayıt hakkı kazanamayan öğrencilerin anne-babalarının ön plana çıktığı söylenebilir. Araştırma bulgularında çocuğunun başarısını sahiplenen ebeveynlerin, çocuğunun başarısızlığı olarak kabul ettiği durumu da sahiplendiği anlaşılmıştır. Bu algı, ebeveynlerin tanı alamama konusunda kendini suçlamasına dair ifadelerinden anlaşılmıştır. Özel yetenekli tanı alamayan çocuklarının algısına dair ebeveynlerin değerlendirmeleri incelendiğinde ise çocukların *hayal kırıklığı yaşayabileceklerini ve üzüleceklerini* belirtmişlerdir. Oysaki yapılan araştırmalarda tanı alan ve tanılanmayan öğrencilerin kendilik algıları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (Öpengin, 2011). Ayrıca çocuğunun özel yetenekli tanı alamamasına olumsuz bir anlam yüklemeyip etkilenmeyeceğini belirten birçok katılımcı olduğu anlaşılmış, konu ile ilgili görüşleri baş etme stratejileri geliştirme alt teması altında birleştirilmiştir. Herhangi bir olumsuz sonuç olduğu takdirde çocuklarının *eğitimleri için daha fazla çaba göstereceklerini* ve *vazgeçmeyeceklerini* belirtmişlerdir. Ayrıca çocuğu özel yetenekli olarak tanılanamayan ebeveynlerin bazıları, öğrenci tanılama *sürecinin objektif olduğuna dair şüphelerinin* olacağını dile getirmişlerdir. Ebeveynlerin tanılama sürecini ele alış ve çocuğuna ifade ediş biçimine gösterdikleri özenin sebeplerine dair verdiği cevaplar

incelendiğinde, olası olumsuz sonuca tedbir olarak *çocuğa süreci anlatış biçimine özen göstereceklerini* söylemişlerdir.

Çalışmada son olarak ortaya çıkan *aile ortamında değişim* ana teması özellikle tanılama sürecinin aile içi psiko-sosyal deneyimlere yansımaları ile ilişkilidir. Aile üyelerinin döngüsel ilişkilerinin kurulduğu, disiplin kontrolü, duyguların ifadesi, destek ve ilgi gösterme biçimleri gibi aile işlevlerinin kendisini gösterdiği aile ortamı, kendi içerisinde kurduğu bir denge ile devam etmektedir. Bu dengede döngüsel ilişkilerin önemi oldukça fazladır. Döngüsel nedensellik, üyelere birinde meydana gelen değişimin sistemin diğer parçalarında etki göstermesine sebep olmaktadır (Goldenberg ve Goldenberg, 2008). Döngüsel ilişki bu araştırma bulgularında da kendini göstermiştir. Aile üyelerinden birinin tanılama sürecine katılmış olmasının, ailenin diğer üyeleri üzerinde etkileri olduğu ve aile ortamında değişim yaşattığı anlaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda üstün yeteneklilik tanısının, kardeşler de dâhil tüm aile üyelerinin hayatını etkilediğini göstermektedir (Fornia ve Frame, 2001). Ebeveynler sürecin kendileri, tanılanmaya aday olan çocukları ve diğer çocukları açısından benzer etkilere sebep olduğunu ifade ettikleri gibi aile içi rollere göre farklı yansımaların olduğunu da belirtmişlerdir. Katılımcıların kullandıkları ifadelerin aile sistemine etkisinin niteliği dikkate alınarak *işlevsel ve işlevsel olmayan değişim* olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

İşlevsel alt teması pozitif duygular, eğitime karşı motivasyonun yükselmesi, ilgi ve desteğin artması, ebeveynde yoğun sorumluluk duygusu, sürece katılan çocukta özgüven kodlarından oluşmaktadır. Katılımcı ebeveynler, tanılama sürecine katıldıklarını öğrendikten itibaren tüm aile üyelerinin *mutluluk, heyecan, iftihar gibi pozitif duygular* hissettiklerini belirtmişlerdir. Tanılama sürecine aday olmaya verdikleri olumlu anlam düşünüldüğünde bu duygu durumlarının ifade edilmesi şaşırtıcı olmamaktadır. Yapılan birçok çalışmada çocukları üstün zekâlı olarak tanılandıktan sonra, ebeveynlerin gurur, övünç, kaygı gibi tepkiler gösterdikleri belirtilmiştir (Chan, 2002; Fisher, 1981). Yine Öpengin ve Sak (2012) araştırmasında, çocuklarının üstün yetenekli tanısı almış olmasının ebeveynlere olumlu duygular hissettirdiğini ifade etmişlerdir. Bu çalışmada Öpengin ve Sak'ın (2012) araştırmasını tamamlayıcı şekilde, ebeveynlerin hissettikleri duyguların tanılama sürecinden itibaren başladığını göstermiştir. Ayrıca bu araştırmanın bulguları, aday olan çocukların sürece dâhil olmayla ilgili olumlu bir algı hissettiği ve özgüvenin gelişmesi gibi pozitif duygu ve deneyimler geçirdiği anlaşılmıştır. Yapılan çalışmalardan bazıları da bu bulguyla örtüşür niteliktedir (Berlin, 2009; Hoge ve Renzulli, 1993). Öğrenci tanılama sürecinin kardeşler üzerindeki etkisine ilişkin ebeveyn algıları incelendiğinde, bütün çocukların derslerine karşı motivasyonunun arttığını ve tanılanmaya katılan kardeşe beğeni duyduklarını ifade ettikleri anlaşılmıştır. David, Gill ve Raviv, (2009) tarafından ortaya konan, üstün yeteneklilik etiketinin kardeşler arasındaki empati ve arkadaşlığı arttırdığı bulgusunun, ebeveynlerin ifade ettiği beğeni, gurur duyma gibi pozitif duygular ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ulaşılan sonuçlar, öğrenci tanılama sürecinin ebeveynlerin sorumluluk duygularını artırdığını göstermiştir. Bu sebeple hem çocuğuna olan ilgi ve desteğinin arttığı, hem de eve ait kurallarda ve düzende önemli değişiklikler yapıldığı anlaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda özel yetenekli tanısı almış ailelerin birbirlerine daha ilgili oldukları ve daha fazla sorumluluk hissettikleri görülmüştür (Baykoç-Dönmez, 2014; Öpengin ve Sak, 2012). Ebeveynlerin çocuklarını özel yetenekli olmaya adım atmış olarak görmelerinden dolayı; onların birçok davranışının özel yetenekli çocukların aileleri ile benzer davranışlar olduğu düşünülmektedir.

Ebeveynlerin görüşleri analiz edildiğinde işlevsel değişimler kadar aile için *işlevsel olmayan* değişimlerin de yaşandığı anlaşılmıştır. Birçok ailede aşırı ilgi, destek ve sorumluluk duygusunun davranış kontrolünün katılaşmasına doğru ilerlediğini, kardeşler arası yoğun beğeni duygusunun da rekabete dönüştüğü anlaşılmıştır. Bu alt temaya ilişkin kodlar *sürece dair merak ve kaygı, davranış*

kontrolünün katılması ve kardeşler arası rekabet olarak belirlenmiştir. Ebeveynlerin ifadeleri analiz edildiğinde, her sonraki adım için hem kendilerinin hem de sürece katılan çocuklarının kaygı yaşadığı anlaşılmıştır. Bu duygu durumunun en önemli sebebinin, tanılama sürecine verdikleri önem ve tanılama sonucunun belirsizliği olduğu düşünülmektedir. Dağlıoğlu ve Alemdar'ın (2010) çalışmaları da benzer şekilde, ailede özel gereksinimi olan bir bireyin olmasının tüm aile üyelerinin yaşamlarını, planlarını ciddi şekilde etkilediğini göstermiştir. Ebeveynlerin özel eğitime gereksinim duyan çocuğa ilişkin aşırı ilgi ve desteğin, aile ilişkilerini etkilediği düşünüldüğünde (Cavkayar ve Özen, 2015) diğer kardeşlerin beğeni, özenme ve kıskançlığa (Del Prete, 1996) kadar ilerleyen duyguların hissedilmesi olası bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Araştırma bulgularında tanılama sürecine aday olan çocuğun yoğun kaygı yaşadığını göstermektedir. Ancak birçok araştırma bu bulguyu desteklerken (Makel, 2009) bazı araştırmalar ise çocukların kaygı düzeylerinin ebeveynlerine göre daha düşük olduğunu ortaya çıkarmıştır (Cross, Coleman ve Stewart, 1993).

Sonuç olarak bu çalışma, çocuklarının özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilmesinin, ebeveynler için ne anlam ifade ettiğini ve bu sürecin aile içerisinde nasıl deneyimlendiğine ilişkin ebeveyn değerlendirmelerini ortaya çıkarmıştır. Öncelikle bu sürecin ebeveynler için birçok duygu durumu ve yeni tecrübelerin bir arada yaşandığı spesifik bir deneyim olduğu anlaşılmıştır. Ebeveynler için, çocuğunun tanılama sürecine aday gösterilmesi, akranlarından farklı olması anlamına geldiği gibi kendisi ve çocuğu adına başarılı olmanın da ifadesi olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte çocuğunun tanılama sürecinde aday olması, eğitimde yüksek beklenti ve tanı alamama kaygısını ortaya çıkarmıştır. Çocuğun özel yetenekli tanısı almaya aday gösterilmesiyle başlayan sürecin aile içi iletişim örüntüleri, kurallar, roller, beklentiler, ilgi ve destek gibi birçok aile işlevinde değişikliklere sebep olduğu görülmüştür. Söz konusu bulgular değerlendirilirken bu çalışmanın çeşitli sınırlılıkları da olduğu dikkate alınmalıdır. Çalışma Hakkari ili sınırları içerisinde yapılmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan çalışma grubunun birçoğu bu ilde kısa süre önce yaşamaya başlamış olsa da, sosyo-kültürel özelliklerin ve bölgesel şartların çalışmaya yansıdığı düşünülmektedir. Söz konusu sınırlılıklar dikkate alınarak araştırmacılara; farklı bölgesel özelliklere sahip illerde, çeşitli sosyo-ekonomik özellikler gösteren çalışma gruplarında benzer çalışmanın yapılmasının daha kapsamlı verilere ulaşılmasını sağlayacağına dair öneride bulunmaktadır. Ayrıca tanılama sürecinin nasıl algılandığı ve sürecin aile yaşamına olan etkisine ilişkin değerlendirmelerin, sürece katılan öğrenciler ve diğer kardeşler üzerinden yapılması araştırmacılara farklı bakış açıları kazandırabilecektir. Ebeveyn görüşleri incelendiğinde, sürecin çocuklar ve aileleri üzerinde genel olarak olumlu bir etki oluşturduğu söylenebilir. Ancak araştırma sonuçlarında göze çarpan olumsuz ifadelerle dayalı olarak alınması gereken rehberlik tedbirlerinin olduğu da düşünülmektedir. Bu sonuca dayalı olarak uygulayıcılar için aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

1. Tanılama sürecine aday olmanın ne demek olduğu konusunda ebeveynlerin doğru bir şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu bilgilendirme onların yüksek beklenti kurmasına ve buna bağlı olarak yoğun şekilde kaygı hissetmesine engel olması açısından önemlidir.
2. Bahsedilen danışmanlık hizmetlerinin çocukların özel yetenekli olarak aday gösterildiği okulların rehberlik servisleri tarafından yapılmasının, ebeveynlerin konu ile ilgili algılarının daha sürecin başında doğru olarak şekillenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.
3. Ebeveynlerin BİLSEM'ler için yükledikleri anlamın bu merkezlerin vizyonuna, misyonuna ve eğitim sürecindeki işlevine uygun hale getirilmesi konusunda ebeveynlere bilgi verilmelidir.

4. Tanılamanın yapıldığı BİLSEM’de, olası tanı alamama sonucunun ebeveynler ve çocuklarda yaşatacağı olumsuz etkiyi önlemeye yönelik eğitimler ve seminerler verilmelidir.
5. Özel yetenekli çocukların tanılanması sürecinde aile işlevlerinde meydana gelebilecek değişiklikler için bütün aile bireyleri bilinçlendirilmelidir. Kardeşler arasındaki ilişkileri ve yaşanacak aile içi psiko-sosyal deneyimleri nasıl yönetebilecekleri konusunda ebeveynlerin bilgilendirmesi gerekmektedir.

Kaynaklar / References

- Altıntaş, E., & İlgün, S. (2015). The perception of gifted students' parents about the term of giftedness. *Educational Research and Reviews*, 10(5), 654-659. DOI:10.5897/ERR2014.2061 Retrieved from <http://www.academicjournals.org/ERR>, on 13.06.2017.
- Baykoç-Dönmez, N. (2014). *Üstün; akıl, zekâ, deha, yetenek, dahiler-savantlar, gelişimleri ve eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Belanger, J., & Gagne, F. (2006). Estimating the size of the gifted/talented population from multiple identification criteria. *Journal for the Education of the Gifted*, 30(2), 131-163. <https://doi.org/10.4219/jeg-2006-258>
- Berlin, J. E. (2009). It's all a matter of perspective: Student perceptions on the impact of being labeled gifted and talented. *Roeper Review*, 31, 217-223. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/02783190903177580>
- Belur, A. (2014). *BİLSEM'e kayıt hakkı kazanan ve kazanamayan öğrencilerin anne/babalarının rehberlik gereksinimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Busse, T., Dahme, G., Wagner, W. & Wiczerkowski, W. (1986). Teacher perceptions of highly gifted students in the United States and West Germany. *Gifted Child Quarterly*, 30, 55-60. Retrieved from <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/001698628603000202> on 19.06.2017.
- Carlson, J. & Yang, J. (2008). Adlerian family therapy. In Jordan, K. (Ed.). *The quick theory reference guide* (pp. 197-208). New York: Nova Science Publishers.
- Chan, D. W. (2002). Perceptions of giftedness and self-concepts among junior secondary students in Hong Kong. *Journal of Youth & Adolescence*, 31(4), 243-252. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1015478015956?LI=true> on 19.06.2017.
- Clark, B. (2015). *Üstün zekâlı olarak büyüme evde ve okulda çocukların potansiyellerini geliştirmek*. (Ü. Oğurlu ve F. Kaya, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Clemons, T. L. (2008). Underachieving gifted students: A social cognitive model. *Roeper Review*, 30(1), 69-78.
- Cooper, P. M. (2013). *Parents' perceptions of how they serve the social and emotional needs of their intellectually identified gifted children*. Doctoral dissertation, Texas Wesleyan University. Retrieved from https://search.proquest.com/openview/876615d02144f867e7ca82520_ece6982/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y on 21.06.2017.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cross, T. L., Coleman, L.J. & Stewart, R.A. (1993). Psychosocial diversity among gifted adolescents: An exploratory of two groups. *Roeper Review*, 17, 181-185. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/02783199309553532> on 28.06.2017.
- Cavkaytar, A., & Özen, A (2010). Aile katılımı ve eğitimi. G. Akçamete (Ed.), *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde* (s. 169-202). Ankara: Kök Yayıncılık
- Çalışkan, M. (2017). *Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin aile işlevselliği*. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Çavuşoğlu, M. ve Semerci, N. (2015). Anne babaların BİLSEM'e devam eden özel yetenekli çocuklarına ilişkin görüşleri (Bartın İli Örneği) [Özel sayı]. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 325 – 335. Doi: 10.14686/BUEFAD.2015USOSOzelsayi13220.
- Dağlıoğlu, H. E., ve Alemdar, M. (2010). Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 849-860. Erişim Tarihi 21.06.2017, <http://www.tuzyeksav.org.tr/wp->

[content/uploads/2015/09/daglioglu-h.elif-alemdar-meral-ustun-yetenekli-bir-cocugun-ebeveyni-olmak.pdf](http://www.kuyeb.com/pdf/tr/466d7b172417c0d2294e25cc56022fa431453.pdf)

- Dağlıoğlu, H. E., ve Suveren, S. (2013). Okul öncesi dönem üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde öğretmen ve aile görüşleri ile çocukların performanslarının tutarlılığının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 431-453. Erişim Tarihi 26.06.2017.
<http://www.kuyeb.com/pdf/tr/466d7b172417c0d2294e25cc56022fa431453.pdf>
- David, H., Gill, M. & Raviv, I. (2009). Sibling relationship among eilat families with at least one gifted child. *Gifted and Talented Internation*, 24(2), 71-88. Retrieved from
<http://dx.doi.org/10.1080/15332276.2009.11673531>, on 04.07.2017.
- Del Prete, T. (1996). Asset or albatross?: The education and socialization of gifted students. *Gifted Child Today*, 19(2). Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=EJ530669> on 21.06.2017.
- Fisher, E. (1981). The effect of labeling on gifted children and their families. *Roepers Review*, 3(2), 49-51. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/02783198109552536>, on 04.07.2017.
- Freeman, J. (2001). *Gifted children grown up*. Routledge.
- Fornia, G. L., & Frame, M. W. (2001). The social and emotional needs of gifted children: Implications for family counseling. *Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 9, 384-390. Retrieved from <http://positivedisintegration.com/Fornia2001.pdf>, on 04.07.2017.
- Gagne, F. (2008). *Building gifts into talents: Brief overview of the DMGT 2.0*. Unpublished manuscript, Université du Québec à Montréal (Canada). Retrieved from
http://www.eurotalent.org/Gagne_DMGT_Model.pdf, on 14.07.2017.
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (2008). *Family therapy: An overview* (7th Ed.). Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Gordon, T. (1993). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. (E. Aksay ve B. Özkan; Çev.). İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Hodge, K.A. ve Kemp, C.R. (2006). Recognition gifted in the early years of school: perspectives of teachers, parents and children. *Journal for the Education of the Gifted*, 30, 164-204 Retrieved from
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.4219/jeg-2006-259>, on 14.07.2017.
- Hoge, R. & Renzulli, J. (1993). Exploring the link between giftedness and self-concept. *Review of Educational Research*, 63(4), 449-465. Retrieved from
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.3102/00346543063004449>, on 14.07.2017.
- İdin, Ş., ve Kayhan, N. (2016). Avrupa birliği ülkeleri ve Türkiye'de ilköğretim döneminde üstün zekâlı-yetenekli öğrenciler için özel eğitim uygulamaları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 17-31. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/aeukefd/issue/30439/367631>, on 14.07.2017.
- Kapıkıran, Ş. (2016). Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeğinin psikometrik değerlendirmeleri ve yapısal geçerlik: Ortaokul ve lise öğrencileri. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 62-83.
<http://dx.doi.org/10.12984/eed.07848>
- Karadağ, F. (2015). *Okul öncesi dönemde potansiyel üstün zekâlı çocukların belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Karakuş, F. (2014). Üstün yetenekli çocukları olan anne babaların çocuklarının eğitimine yönelik algıları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 289-304.
<http://dx.doi.org/10.7822/egt208>
- Kaufman, S. B. & Stenberg, R. J. (2008). Conceptions of giftedness. In S. I. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of giftedness in children* (pp. 71-91). Springer Science + Business Media LLC, New York.

- Kaya, F., Ogurlu, Ü., Taşdemir, B., ve Toprak, Y. (2015). Türkiye’de üstün zekâya ilişkin sosyal temsiller. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(2), 742-765. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/http-eku-comu-edu-tr/issue/5465/74208>, on 19.07.2017.
- Koç, İ. (2016). Üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrenci velilerinin Bilim ve Sanat Merkezi’yle ilgili görüşleri: bir BİLSEM örneği. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi (ÜZEYAD)*, 3(3), 17-24. Erişim Tarihi 19.06.2017, <http://jgedc.org>
- Louis, B., & Lewis, M. (1992). Parental beliefs about giftedness in young children and their relation to actual ability level. *Gifted Child Quarterly*, 36(1), 27-31.
- Makel, C. (2009). Student and parent attitudes before and after the gifted identification process. *Journal for the Education of the Gifted*, 33(1), 126-143. Retrieved from <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/016235320903300106>, 19.04.2017.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). Üstün yetenekli bireyler strateji ve uygulama planı 2013-2017. Erişim Tarihi 11.07.2017, <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/005.pdf>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). 2016-2017 BİLSEM Öğrenci Tanılama Kılavuzu. Erişim Tarihi 19.07.2017, https://orgm.meb.gov.tr/meb_ys_dosyalar/2016_10/11093901_bilim_ve_sanat_merkezleri_20162017_kilavuzu.pdf.
- National Association for Gifted Children. (2008). *A brief the history of gifted and talented education*. Retrieved from <http://www.nagc.org/resources-publications/resources/gifted-education-us/brief-history-gifted-and-talented-education>, 13.05.2017.
- Neumeister, K. L. S., Adams, C. M., Pierce, R. L., Cassady, J. C., & Dixon, F. A. (2007). Fourth-grade teachers' perceptions of giftedness: Implications for identifying and serving diverse gifted students. *Journal for the Education of the Gifted*, 30 (4), 479 - 499. <https://doi.org/10.4219/jeg-2007-503>.
- Novotna, L. ve Sejvalova, J. (2002). Education of the gifted in the czech republic. In F.J. Mönks & H. Wagner (eds), *Development of human potential: Investment into our future (pp.116-119)*. ECHA.
- Öpengin, E. (2011). *Üstün zekâlı öğrencilerin bakış açısıyla üstün zekâ etiketinin öğrencilerin çeşitli algıları üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Öpengin, E. ve Sak, U. (2012). Üstün zekâlı öğrencilerin bakış açısıyla üstün zekâ etiketinin öğrencilerin çeşitli algıları üzerindeki etkileri. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 37-59. Erişim Tarihi 12.06.2017, http://www.tuzed.org/publications/cilt2/sayil/opengin_sak_metin.pdf
- Özbay, Y. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri*. Ankara: Hangar Marka İletişimi ve Reklam Hizmetleri.
- Özsoy, Y. (2014). Bilim ve Sanat Merkezi öğrenci, öğretmen ve velilerinin üstün yetenekli öğrenci kavramına ilişkin metaforları. *Üstün Yetenekliler Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi (UYAD)*, 2(1), 74-87. Erişim Tarihi 01.05.2017, <http://uyad.beun.edu.tr/>
- Parkinson, M. L. (1990). Finding and serving gifted preschoolers. *Understanding our gifted*, 2(5), 1-13.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.), Ankara: Pegem Akademi.
- Powell, T., & Siegle, D. (2000, Spring). Teacher bias in identifying gifted and talented students. *The National Research Center on the Gifted and Talented Newsletter*, (13-15). Retrieved from <https://nrcgt.uconn.edu/newsletters/spring005/>, on 15.07.2017.
- Renzulli, J. S. (2011). Kappan classic: What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 92(8), 81-88. Retrieved from <https://gseuphsdlibrary.files.wordpress.com/2013/03/what-makes-giftedness.pdf>, on 06.07.2017.

- Roda, A. (2013). Where their children belong: parents' perceptions of the boundaries separating "gifted" and "non-gifted" educational programs. Columbia University. Retrieved from <https://search.proquest.com/openview/b3039946d8ff00bc26bfba249e968c4e/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y.on> 25.06.2017.
- Sak, U., Ayas, M. B., Sezerel, B. B., Öpengin, E., Özdemir, N. N., ve Gürbüz, S. D. (2015). Türkiye'de üstün yeteneklilerin eğitiminin eleştirel bir değerlendirmesi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 5(2), 110-132. Retrieved from http://www.tuzed.org/publications/cilt5/2015_5_2/2015_5_2_sak&others.pdf on 25.06.2017.
- Silverman, L. (2000). "Characteristics of giftedness. *Gifted Development*." Retrieved from www.gifteddevelopment.com, on 25.06.2017.
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2004). *Interpretative phenomenological analysis* (pp. 229-254). The British Psychological Society and Blackwell Publishing Ltd.
- Şahin, F. (2013). Issues of identification of giftedness in Turkey. *Gifted and Talented International*, 28(1-2), 207-218. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/15332276.2013.11678415> on 25.06.2017.
- Tantay, Ş. (2010). *Özel veya üstün yetenekli çocuklara eğitim veren okul ve merkezlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Tarhan, S., ve Kılıç, Ş. (2014). Üstün yetenekli bireylerin tanılanması ve Türkiye'deki eğitim modelleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi (UYAD)*, 2(2), 27-43. Erişim Tarihi 25.06.2017, <http://uyad.beun.edu.tr/>
- Tavani, J. L., Zenasni, F., & Pereira-Fradin, M. (2009). Social representation of gifted children: A preliminary study in France. *Gifted and Talented International*, 24(2), 61-70. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1080/15332276.2009.11673530> on 20.06.2017.
- Wechsler, D. (2005). *Wechsler intelligence scale for children (4th edition)*. Paris: Editions du Centre de Psychologie Appliquee.
- Willig, C. (2013). *Introducing Qualitative Research in Psychology: Adventures in Theory and Method* (3th Ed.). Buckingham: Open University Press.
- Wingers, L. A. (2011). *Parents' Help Seeking During the Gifted Identification Process: Formal and Informal Sources of Support* (Doctoral dissertation, Capella University).

Yazarlar**İletişim**

Pınar Özdemir-Kemahlı, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalında Araştırma Görevlisidir. Çalışma alanı, üstün zekâlı çocuklar, aile danışmanlığı, manevi danışmanlıktır.

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Kuyubaşı Mah., Fahrettin Kerim Gökay cad. Göztepe Kampüsü, 34722 Kadıköy/İstanbul.

Şevket B. Kemahlı, Hakkâri Bilim ve Sanat Merkezi Müdür Yardımcısıdır. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümünde Yüksek Lisansını Tamamlamıştır. Çalışma alanları üstün zekâlı çocuklar, üstün zekâlı çocuklarda matematik ve fen eğitimi, eğitim programlarıdır.

Bulak Mahallesi, İstiklal Cd. No:29, 30000 Hakkâri Merkez/Hakkari

Prof. Dr. Halil Ekşi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesidir. Çalışma alanları, eğitim psikolojisi, kişilik, değerler eğitimi, ahlaki/moral gelişim, alternatif terapi modelleridir.

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Kuyubaşı Mah., Fahrettin Kerim Gökay cad. Göztepe Kampüsü, 34722 Kadıköy/İstanbul.

Summary

Purpose and Significance: Due to the mentioned features of gifted students, it is important for the continuation of their potential to be recognized early and to receive an education in accordance with their developmental characteristics. To this end, various identification techniques have been designed around the world, training centers have been established and laws regulating them have been issued (İdin & Kayhan, 2016; Tantay, 2010). In Turkey, many educational institutions have been established, designed from the Ottoman era to the history of the Republic, The "Science and Art Centers", which are equipped with rich activities besides the school hours, are in line with today's educational principles and connected with the Ministry of National Education (Şahin, 2013). The training program given at BİLSEM is completed in five stages; the integration program, the support training program, the program for identifying individual talents, the special talents developer and the project production. (MEB, 2016). The objective of this training is to ensure that vocational education institutions use communication skills in a way that does not interfere with their education, develop their individual abilities by using scientific working methods, knowing to do problem solving and research and use them at the highest levels. (MEB, 2016; Tarhan & Kılıç, 2014). Designing student elections with appropriate methods for BİLSEM designed to offer significant contributions to the development of talented people is a crucial issue for the effectiveness of these centers. The stages of determining gifted children in Turkey are completed in three stages. (MEB, 2016):

1. Candidates with observation forms by class teachers,
2. Group scan applications with tablet PC.
3. Making individual assessments according to ability areas (general mental, picture, music) to students who score above the average after the group scan results are disclosed.

Participation in the student identification process can be said to be a different experience for both the student and the family. The effects of the identification process are experienced within the family. Because; family members are connected to each other by biological and emotional ties, and roles, tasks and responsibilities are shared (Roda, 2013). One of the family stressors that may change the balance of family functions is having a special needs child. This research was conducted for the purpose of examine the perception of the parents of children who participated in the Science and Art Center student identification process after nominated to receive as special talented by their schools. It is also aimed to evaluate their views on the family psycho-social experiences during the identification process. For this purpose, the following questions were asked in the research:

1. What does " Being a Candidate for Identification of Special Talented" mean for parents?
2. How did parents perceive the impact of student identification process on Domestic Psychosocial Experiences?

Methodology: The research was based on the interpretive phenomenological research design, which is one of the qualitative research designs that allow detailed data collection from the selected study group. In this study, the study group was set up in accordance with the maximum diversity sampling technique. Eighteen people from volunteer parents participated in the survey. Semi-structured interview technique was used as a data collection tool because research was performed based on the phenomenology design. The interview questions were prepared by considering the theoretical and practical literature on the study. Later, 4 expert opinions were received and piloted. The recorded data

by voice recording has been converted into a written casting. In the study, in the analysis of data obtained from semi-structured interviews; interpretive phenomenological analysis method was used from qualitative data analysis approaches. The first step in interpretive phenomenon analysis is; the text of each participant is to read over and over again. In the second stage of data analysis, the meaning groups in the expressions were created with the help of the notes indicating how the explanations in the text were understood by the researcher. Subsequently, the theme conversion was carried out considering the repetition frequency of these groups. In the third phase of the analysis; the connections between each theme are examined and the related themes are grouped together. At this stage, some themes become main themes, some of them are excluded, in accordance with the structure. In the fourth stage; the main themes and sub-themes obtained were transferred to a reader in a table and supported by the statements taken from the participants.

Results, conclusion and discussion:

This research was conducted for the purpose of examine the perception of the parents of children who participated in the Science and Art Center student identification process after nominated to receive as special talented by their schools. It is also aimed to evaluate their views on the family psycho-social experiences during the identification process. The findings of the study appeared in five main themes; *difference from peers, success, high expectation in education, anxiety about not receiving identity and change in family environment.*

The survey found that parents who participated in the study tend to see their children *differently than their peers*, although they are not yet recognized as special talented individuals. Parents have recognized that being a candidate for a identification process is the main reason for differences, and many parents feel that they have individual differences in the child before the identification process. When the research findings are examined; it was understood that the parents had cognitive characteristics of the differences seen in their children, and the sub-theme of *cognitive features* was formed. According to the obtained data, parents' definitions such as advanced cognitive abilities from peers, *have different abilities, advanced language skills, quick and easy learning* were found to be similar to those used in the literature for special talented children. The other characteristic of the difference that parents express for the children who are nominated to receive a special talented personality is evaluated in the context of *personality traits*. It is understood that the definitions such as *mature behaviors, curiosity, ambitiousness, hard work from the peers* of the participants use expressions about the personality traits of the children.

When the findings of the analysis of parental opinions are examined, it has been understood that being a candidate for the identification process is equivalent to *being successful*. It was seen that the main theme of success emerged considering the expressions of parents in this direction. As a result of this inference, when they examined the meaning of their children uploading to the theme of success related to being a candidate for the identification process, sub-theme *seeing oneself successful by establishing projective identification with child* and *Child's success indicator* emerged.

When the research findings are examined; it has been understood that nomination to be diagnosed as special talent means a special education in the minds of parents in a more qualified manner. Regarding this idea, *often positive expectations about the future, a training opportunity that should not be missed, and statements of usefulness* to the country have been used. These expressions were combined under *high expectation in education*. The most notable perceptions of parents are, in general, It is understood that the educational opportunities in BİLSEM are related to the positive reflection of the future of the child.

In the study, it was seen that the possibility of not receiving identity was perceived as worrying for the parents. When parents opinions in this direction were analyzed, the main theme of *about not receiving identity* and sub-themes related to this were *Helplessness in coping* and *Developing coping strategies*.

The last occurrence in the study; The main theme of *change in the family environment* is especially related to the reflection of the identification process on the family psycho-social experiences. It has been understood that the participation of one of the family members in the identification process has an impact on the other members of the family and that there is a change in the family environment. The nature of the effect of the expressions used by the participants on the family system was taken into account; *functional change* and *dysfunctional change*. Functional sub-theme; *positive emotions, increased motivation towards education, increased interest and support, a sense of intense responsibility at the parent, and self-confidence in the child participating in the process*. In the second sub-theme; Parents' views were analyzed and it was understood that functional changes as well as functional changes were experienced in the family. In many families, it has been understood that extreme interest, support and responsibility are moving towards the stiffening of behavioral control, and the intense appreciation of siblings has also turned into an adversary. The codes for this theme are; *curiosity and anxiety about the process, behavior control and competition between brothers and sisters*.

As a result; it was understood that this process was a specific experience for parents with many emotions and new experiences. Based on this result, the following suggestions can be included. Parents need to be properly informed about what it means to be a candidate for the identification process. Also; awareness of all family members for changes in the family atmosphere and family functioning in the process of identifying special talented children. Parents need to be informed about the relationship between the brothers and how they can manage the family psychosocial experiences to be experienced, and it must be presented at the Science and Art centers of the counseling services in order to ensure that this process is healthy.